

Justitieutskottets betänkande

1979/80:14

med anledning av motioner om ersättningen till vittnen m. fl. vid domstol

Motionerna

I motionen 1978/79:1175 av Erik Glimnér m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär översyn av bestämmelserna om ersättning till vittnen m. fl. med sikte på mer rättvisande grunder än som nu är fallet.

Motionärerna påpekar att gällande bestämmelser om ersättning för tidsspillan ofta leder till att den som inställt sig som vittne gör en ekonomisk förlust. Det är enligt motionärerna otillfredsställande om ersättningsfrågor försvårar domstolarnas möjligheter att få fram vittnesmål.

I motionen 1978/79:1177 av Britta Hammarbacken m. fl. (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av bestämmelserna för ersättning till vittnen vid domstol i enlighet med vad som i motionen anförts.

Motionärerna vänder sig mot att gällande bestämmelser om ersättning för tidsspillan leder till orättvisor mellan olika personkategorier och innebär att vittnets för rättssäkerheten viktiga insats vid domstolen inte tillräckligt värdesätts. Rese- och traktamentsersättning borde enligt motionärerna utgå enligt allmänna resereglementet och ersättningen för tidsspillan borde utgöra ett för alla enhetligt grundbelopp.

I motionen 1978/79:1184 av Hans Nyhage (m) yrkas att riksdagen beslutar att ersättning till vittne och målsägande för tidsspillan vid inställelse till domstol skall utgå i enlighet med vederbörandes sjukpenning.

Till stöd för yrkandet anför motionärerna bl. a. att gällande bestämmelser för dem som vittnar kan leda till ekonomiska förluster och till orättvisa mellan personer i olika inkomstlägen.

I motionen 1978/79:2102 av Inger Lindquist (m) och Håkan Winberg (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär sådan ändring i vittnesersättningskungörelsen att domstol bereds möjlighet att då särskilda skäl föreligger medge högre belopp i vittnesersättning än vad som enligt vittnesersättningskungörelsen normalt kan utgå.

Motionärerna uttalar att förekommande ersättningar för tidsspillan och traktamente åt vittne ofta innebär en dålig kompensation för vittnets faktiska kostnader för inställelsen. Den som blir indragen som vittne i en process har enligt motionärerna svårt att förstå varför han – utöver obehaget att behöva vittna inför domstol – skall drabbas av en ekonomisk förlust. Motionärerna framhåller vikten av att åberopad vittnesbevisning verkligen blir tillgänglig

för domstolen och pekar på att tendensen att utebli från rätten eller uppe förhinder för inställelsen har blivit alltmer märkbar. Enligt motionärerna får kostnaderna för vittnesersättningen sättas i relation till de onödiga besvär och ökade kostnader som orsakas av försenade och inställda rättegångar. Särskilt vänder sig motionärerna mot nuvarande regler om ersättning för nattlogi; kostnaden för ett acceptabelt hotellrum överstiger så gott som alltid det belopp som domstolen högst kan döma ut. Dessa regler drabbar enligt motionärerna vittnen från utlandet speciellt hårt.

Gällande bestämmelser

Vittnen och andra personer som hörs i rättegång är berättigade till ersättning.

Enligt 36 kap. 24 § andra stycket rättegångsbalken skall ersättning till vittne, som har åberopats av enskild part, utges av parten. Har rätten självmant inkallat vittne och är saken sådan att förlikning är tillåten eller är det fråga om ansvar för brott som inte hör under allmänt åtal, skall ersättningen utges av parterna en för båda och båda för en. I annat fall utgår ersättningen av allmänna medel.

I tredje stycket stadgas att ersättning, som skall utges av part, skall innefatta gottgörelse för nödiga kostnader till resa och upphålle samt för tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt. Ersättning, som skall utgå av allmänna medel, fastställs av rätten enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Enligt 20 kap. 15 § rättegångsbalken äger målsägande, som hörs i brottmål i anledning av åklagarens talan, rätt till ersättning enligt vad som gäller vittne. I 40 kap. 19 § sägs att vad som är föreskrivet om vittne skall tillämpas i fråga om sakkunnig, som hörs muntligen på begäran av part, utan att vara förordnad av rätten.

Vid allmän rättshjälp gäller enligt 9 § andra stycket 2 rättshjälplagen (1972:429) att rättssökandes kostnad för bevisning, t. ex. vittne, vid bl. a. allmän domstol anses som kostnad för rättshjälp. Enligt 24 § samma lag utgår ersättning för bevisning, i den mån inte särskilda föreskrifter gäller, med skäligt belopp enligt domstolens bestämmande. De särskilda föreskrifter som åsyftas är vissa bestämmelser i rättegångsbalken som anger att ersättning för bevisning skall utgå av allmänna medel, t. ex. den nyss nämnda bestämmelsen i 36 kap. 24 § tredje stycket. Saknas sådana särskilda föreskrifter skall ersättning för bevisning bestämmas av domstolen till skäligt belopp.

Enligt 9 § lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden skall i sådana rättegångar ersättning till vittne bestämmas efter de grunder som gäller om ersättning av allmänna medel till vittne.

I förordningen (1979:594) om ersättning till vittnen, m. m. meddelas i enlighet med hänvisningen i 36 kap. 24 § rättegångsbalken bestämmelser om ersättning som enligt särskild föreskrift skall utgå av allmänna medel för inställelse i mål eller ärende vid domstol eller annan myndighet. Ersättning

till vittne, målsägande m. fl. kan avse nödvändiga kostnader för resa (rescersättning) och för uppehälle (traktamente) samt ersättning för mistad inkomst eller på annat sätt åsamkad ekonomisk förlust (ersättning för tidsspillan).

Rescersättningen utgår enligt de grunder som gäller för statstjänstemän i lägsta reseklass vid tjänsteresa inom landet. Dessa grunder tillämpas även om resan skett från och till ort utomlands. Kostnad för resa med tåg och fartyg ersätts dock endast med belopp motsvarande avgift för en plats i 2 klass jämte i förekommande fall avgift för sovplats eller hyttplats.

Traktamente får bestämmas till högst 50 kr. om dagen eller, om den som har kallats har utgift för nattlogi eller andra särskilda omständigheter föreligger, till högst 100 kr. om dagen.

Ersättning för tidsspillan får bestämmas till högst 125 kr. om dagen.

Förordningens bestämmelser har betydelse även i andra fall än då det gäller vittne och målsägande i rättegång inför allmän domstol. Förordningen gäller t. ex. den som skall höras under förundersökning i brottmål samt vid förhör i åtskilliga sammanhang inför förvaltningsmyndigheter, förvaltningsdomstolar, särskilda domstolar och domstolsliknande organ.

Tidigare riksdagsbehandling

År 1970 behandlade första lagutskottet motionsyrkanden som avsåg ersättning till vittnen vid domstol. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (ILU 1970:38, rskr 160) anförde utskottet bl. a. följande.

De i motionerna framförda önskemålen om en reform av bestämmelserna angående ersättning till vittnen har vunnit allmän anslutning hos remissinstanserna. Även utskottet delar motionärernas uppfattning att nuvarande regler i vissa fall leder till otillfredsställande konsekvenser för den enskilde. Nackdelarna synes framför allt gälla reglerna om ersättning för tidsspillan. Sålunda är det enligt utskottets mening mindre tillfredsställande att den som blir kallad till domstol för att avlägga vittnesmål på en semester- eller fridag inte får ersättning som ger honom möjlighet att ta motsvarande ledighet från arbetet vid ett annat tillfälle. Vidare är det knappast förenligt med nutida uppfattning att hemmafruar och andra utan förvärvsarbete inte får någon kompensation utöver ersättning för de direkta utgifter som inställelsen medför.

Som framhålls i motionerna I:109 samt I:836 och II:985 har återhållsamheten vid utformningen av ersättningsreglerna för vittnen ytterst grundats på uppfattningen att vittnesinställelse är en medborgerlig skyldighet som inte utan vidare medför rätt till gottgörelse. Numera ersätts emellertid i stor utsträckning förtroendeuppdrag och andra allmänna uppdrag, som den enskilde i princip är skyldig att åtaga sig, och detta oberoende av om fullgörandet medför ekonomiskt avbräck. Även detta förhållande kan enligt utskottets mening tala för en ökad generositet i ersättningsfrågan. Liberalare ersättningsregler skulle också kunna motverka det motstånd på det psykologiska planet, som enligt flera remissinstanser inte sällan torde finnas mot att inställa sig som vittne.

Med hänsyn till det anförda framstod det enligt första lagutskottets mening som angeläget att reglerna för utgivande av vittnesersättning sågs över. Översynen borde avse bestämmelserna i 36 kap. 24 § rättegångsbalken och den då gällande kungörelsen i ämnet. Den borde omfatta ersättningsreglerna såväl för tidsspillan som för resa och uppehälle, och de synpunkter som utskottet hade anført i det föregående borde beaktas. I ärendet nämnde utskottet att det, som Föreningen Sveriges häradsövdingar och stadsdomare hade anført i sitt remissyttrande, kunde finnas skäl att pröva om särskilda regler borde införas om ersättning för resor med egen bil.

Under återstoden av 1970-talet har frågan om vittnesersättningens storlek motionsvägen aktualiserats i riksdagen vid en rad tillfällen (JuU 1972:7, 1973:19, 1974:8, 1975:4, 1975/76:24, 1976/77:24 och 1977/78:29; jfr JuU 1977/78:22). Motionerna har avslagits av riksdagen, i regel under hänvisning till beslutade eller förestående höjningar av ersättningsbeloppen. Under åren 1972–1975 hänvisade utskottet också till att vittnesinställelsen är grundad på en lagstadgad skyldighet, vilken i rättsskipningens intresse i princip åligger envar. Regelmässigt har utskottet uttalat sin anslutning till motionärernas uppfattning att det är angeläget att ersättningsbeloppens storlek inte får negativt inverka på allmänhetens beredvillighet att vittna inför domstol. Ofta har utskottet också framhållit att frågan om vittnesersättningens storlek bör följas med uppmärksamhet.

Den i årets budgetproposition (prop. 1978/79:100 bilaga 5 punkten E 5, JuU 31) aviserade höjningen av ersättningsbeloppen för tidsspillan och traktamente till de i det föregående angivna beloppen genomfördes med utfärdande av en ny förordning om ersättning till vittnen (SFS 1979:594). Denna förordning ersatte den 1 juli i år den tidigare gällande vittnesersättningskungörelsen (1973:262).

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat remissyttranden över motionerna från riksåklagaren, domstolsverket, rikspolisstyrelsen, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland, Norrköpings tingsrätt, Sveriges advokatsamfund och Sveriges domareförbund.

Samtliga remissinstanser tillstyrker bifall till motionerna eller uttalar sig i mer eller mindre tillstyrkande riktning.

Riksåklagaren (RÅ) konstaterar inledningsvis att det är en allmän medborgerlig skyldighet att vittna i rättegångsmål. RÅ uttalar därefter att bestämmelserna om ersättning av allmänna medel inte alltid medger att vittnet kan erhålla full täckning för sina kostnader. Enligt RÅ framstår en skälig kostnadstäckning naturligen som ett rimligt krav. En för stor skillnad mellan ett vittnes verkliga kostnader och möjlig vittnesersättning kan enligt RÅ också få menlig inverkan på bevisningen genom att personer som hörs exempelvis vid förundersökning blir mindre benägna att lämna uppgifter.

- 9 Med hänsyn härtill vill RÅ inte motsätta sig att ersättning enligt vittnesersättningskungörelsen blir föremål för översyn.

Domstolsverket ställer sig i huvudsak positivt till de i motionerna väckta förslagen och anför inledningsvis bl. a. följande.

Under senare tid har problemen med inställda förhandlingar ökat i domstolarna. I allt högre grad underlåter medborgarna att hörsamma kallelse till domstol. Detta gäller inte bara tilltalade utan också målsägande och vittnen. Problemen torde vara mest märkbara i storstadsregionerna. Det kan antagas att en vidgad rätt till ersättning skulle öka benägenheten hos vittnen och målsägande att inställa sig efter kallelse med en förbättrad effektivitet vid domstolarna som resultat.

I övrigt gör verket följande uttalande.

Ersättningen för tidsspillan har sedan länge varit maximerad till belopp som, för dag räknade, legat avsevärt under de inkomster den hörde gått miste om på grund av sin inställelse. Måhända kan det sägas att diskrepansen mellan det allmänna löneläget och ersättningsreglerna är mera uttalad nu än tidigare.

Under beteckningen tidsspillan ersätts emellertid endast förlorad arbetsförtjänst eller på annat sätt åsamkad ekonomisk förlust. Den som vittnar på fritid eller under semester eller som är pensionär går inte miste om någon arbetsförtjänst och får därför inte någon ersättning för den tid han måst sätta till. En sådan regel ter sig otvivelaktigt främmande för numera allmänt rådande värderingar i fråga om fritid o. d.

Oavsett om den hörde går miste om arbetsförtjänst eller ej, torde hans inställelse oftast vara förknippad med ett icke obetydligt psykiskt obehag – ett obehag som rimligtvis i viss mån kan gottgöras genom ekonomisk ersättning.

Goda skäl talar enligt domstolsverkets mening därför för att reglerna om ersättning för tidsspillan nu ses över. För den som förlorat arbetsförtjänst bör ersättningen i princip uppväga förlusten. Möjligen kan skäl anföras för att maximera ersättningen. En anknytning till sjukpenningen förefaller rimlig, dock att ersättningen i så fall bör räknas upp med ett procentuellt påslag för att så långt sig göra låter motsvara kravet på full kompensation. För den som inte vederligen förlorar någon inkomst eller har mycket låg sjukpenning kan ersättningen lämpligen bestämmas till ett grundbelopp – exempelvis 75 kronor.

Det bör i sammanhanget observeras att nu utgående vittnesersättningar visserligen är skattepliktiga, men sannolikt ytterst sällan verkliga beskattas. Kontrolluppgift lämnas inte från domstolen eller domstolsverket.

När det slutligen gäller traktamentsersättningarna kan motsvarande synpunkter göras gällande som de som anförts beträffande ersättningen för förlorad arbetsförtjänst. På det statliga och kommunala anställningsområdet utgör natttraktamente 55 kronor. Emellertid täcks här den faktiska kostnaden för nattlogi mot räkning. Vid denna jämförelse och med hänsyn till rådande övernattningspriser anser domstolsverket att starka skäl finns för införande av en bestämmelse av samma innehåll när det gäller traktamentsersättningar till vittnen och andra.

För budgetåret 1977/78 uppgick kostnaden för ersättning åt vittnen m. fl. (anslaget E 4, B i statsliggaren) till 4 200 000 kronor vid de allmänna domstolarna och till 20 000 kronor vid de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Med hänsyn till domstolsverkets administrativa rutiner saknar verket praktisk möjlighet att beräkna antalet hörda vittnen och målsägande per år i domstolarna. De ekonomiska konsekvenserna av förslagen är därför svåra att överblicka. Av betydelse är också sådana omständigheter som förhandlings-tidens längd och hörda personers inkomstförhållanden.

Rikspolisstyrelsen delar motionärernas uppfattning att en översyn av bestämmelserna om ersättning till vittnen är angelägen. I polisverksamheten har enligt styrelsen under senare tid uppmärksamats en ökande ovilja hos allmänheten att ställa sig till förfogande som vittne både vid förundersökning och vid efterföljande rättegång. En av orsakerna till denna utveckling är, anför styrelsen, att vittnen inte anser sig få tillräcklig kompensation för kostnaderna för inställelsen samt för inkomstbortfallet i samband härmed. Med hänsyn till den fortgående inflationen anser styrelsen att det skulle vara en fördel om beloppsgränserna för inställelseersättningen anpassades till reglerna i det statliga allmänna resereglementet. I fråga om ersättning för inkomstbortfall bör enligt styrelsen ersättning kunna utgå för styrkta kostnader med möjlighet för domstolen att pröva skäligheten av ett framställt yrkande.

Hovrätten för Västra Sverige uttalar följande beträffande bestämmelserna om *reseersättning*.

Såsom framgår av det anförda är vittnesersättningskungörelsens bestämmelser om *reseersättning* anpassade till bestämmelserna om *reseersättning* i allmänna resereglementet utom beträffande reseklass. Med nuvarande bestämmelser erhåller sålunda ersättningsberättigad full täckning för resekostnad i den mån vederbörande anlitar allmänt färdmedel och erlägger avgift enligt i kungörelsen föreskriven reseklass. I motionen 1978/79:1177 synes motionärerna mena att vittnesersättningskungörelsens bestämmelser om *reseersättning* bör i full utsträckning anpassas till bestämmelserna i allmänna resereglementet och att alltså ersättning för resa med bl. a. tåg skall utgå med belopp, som motsvarar avgift i I klass. En sådan förändring av ersättningsbestämmelserna skulle med nuvarande begränsning av återbetalningsskyldighet för i mål eller ärende vid domstol uppkommen kostnad innebära att statens kostnader i ej oväsentlig utsträckning ökas och att, i de fall återbetalning kan åläggas, den återbetalningsskyldige drabbas i vidare mån än enligt nu gällande bestämmelser. Eftersom ersättningsberättigad redan med nuvarande bestämmelser om reseklass ges möjlighet till fullgod resekomfort med allmänt färdmedel kan detta ej anses försvarligt. Hovrätten avstyrker därför ändring av nuvarande bestämmelser. Hovrätten vill emellertid i detta sammanhang framföra följande. I mål vid domstol förekommer i betydande utsträckning att ersättningsberättigad begagnar egen bil i stället för allmänt färdmedel och att vederbörande ej har kännedom om restider och avgifter. Följden härav blir att domstolen, som har att besluta om ersättning utan dröjsmål, nödgas avsätta betydande tid och även kostnader, innan ersättningen kan bestämmas. Detta är en olägenhet, som skulle elimineras, därest vittnesersättningskungörelsen innehöll bestämmelser om möjlighet att tillerkänna ersättning för resa med bil med skäligt belopp per kilometer. Hovrätten vill därför föreslå att, därest översyn av vittnesersättningskungörelsen kommer till stånd, det övervägs huruvida inte bestämmelserna om *reseersättning* kan erhålla tillägg i angivet hänseende.

I fråga om *traktamente* uttalar hovrätten följande.

Vad beträffar traktamente innebär såsom framhålles i motionen 1978/79:2102 nuvarande högsta belopp, 75 kr., och även föreslaget högsta belopp, 100 kr., att ersättningsberättigad, i de fall vederbörande nödgas övernatta på hotell eller motsvarande, med nuvarande kostnadsläge i allmänhet ej erhåller full tackning för övernattningskostnad. Detta måste anses som synnerligen otillfredsställande, oavsett kostnaden drabbar den som har skyldighet att iakttaga inställelse eller den som utan sådan skyldighet inställer sig. Gällande ordning kan otvivelaktigt också leda till att den som ej har skyldighet att iakttaga inställelse men vars hörande som vittne i exempelvis brottmål kan vara av avgörande betydelse för målet utelämnas, om vederbörande erfar att full tackning för kostnader ej kan erhållas. En möjlighet att komma tillrätta med nuvarande olägenheter är att, såsom föreslås i motionen 1978/79:1177, bringa bestämmelserna om traktamente i vittnesersättningskungörelsen i överensstämmelse med bestämmelserna i allmänna resereglementet. En sådan ordning leder till att ersättningsberättigad erhåller ersättning för styrkt övernattningskostnad, om kostnaden är godtagbar, men också till att natttraktamente kan komma att utgå även i bl. a. sådana fall där övernattningsvisserligen förekommit men kostnad härför ej uppkommit. En anpassning till bestämmelserna i allmänna resereglementet kan följaktligen medföra att ett ej berättigat intresse blir tillgodosett på bekostnad av såväl återbetalningskyldigs intresse av att drabbas av så låg kostnad som möjligt som statens intresse av att kostnaderna hålls nere. I fråga om traktamentsersättning för dag blir enligt förslaget i nämnda motion följden att traktamentets storlek bestäms efter tid och att alla jämställs i traktamentshänseende. En konsekvens härav blir att den ersättningsbeslutande myndigheten helt avhändes möjligheten att tillerkänna traktamente i situationer där det kan vara skäligt att tillhandahålla visst belopp även om ej ersättningsgrundande tid förflutit. Detta kan ej anses tillfredsställande. Av jämställdheten i ersättningshänseende följer också att den som får anses vara i behov av högre belopp än som kan utgå enligt resereglementet ej kan erhålla detta. Hovrätten tänker härvid närmast på det fallet att ersättningsberättigad är medborgare i och bosatt i utomnordiskt land. Om vederbörande helt saknar kännedom om svenska förhållanden torde denne för sitt uppehåll ha behov av högre dagersättning än den som är förtrogen med våra förhållanden. Hovrätten anser att den ersättningsbeslutande myndigheten bör bibehållas möjligheten att tillerkänna traktamente efter skälighet inom ramen för föreskrivna belopp och att följaktligen bestämmelserna i allmänna resereglementet ej bör göras tillämpliga. I motionen 1978/79:2102 föreslås att domstol bereds möjlighet att då särskilda skäl föreligger medge bl. a. högre traktamentsersättning än vad som enligt vittnesersättningskungörelsen normalt kan utgå. Enligt hovrättens mening leder förslaget, om det genomförs, till praktiska tillämpningssvårigheter och även till att ersättning för styrkt skälig övernattningskostnad ej generellt medges. En bättre ordning synes vara att i vittnesersättningskungörelsen som nu ha bestämda högsta belopp men hänföra dessa till ersättning endast för dag och därjämte införa särskild bestämmelse om ersättning för natt. Förslagsvis skulle i sådant fall kunna gälla att *för dag* ersättning utgår högst med visst belopp, exempelvis 50 kr., eller, om särskilda omständigheter föreligger, med visst högre belopp, exempelvis 100 kr., samt *för natt*, därest kostnad för övernattningsvis på hotell eller motsvarande uppkommit, med belopp som motsvarar styrkt övernattningskostnad i den mån kostnaden kan

anses skälig och övernattning kan anses ha varit befogad. Som särskild omständighet för att erhålla högre dagersättning skulle vara att ersättningsberättigad är medborgare i och bosatt i utomnordiskt land samt saknar förtrogenhet med svenska förhållanden. Med nu angiven ändring vinnes bl. a. att ersättningsreglerna återfinnes i vittnesersättningskungörelsen, att endast styrkt kostnad för övernattning på hotell eller motsvarande ersätts och att den ersättningsbeslutande myndigheten bibehåller möjligheten till prövning av traktamentsersättning i full utsträckning. I enlighet med det sagda tillstyrker hovrätten att ändring av förevarande bestämmelser sker.

Såvitt gäller *ersättning för tidsspillan* anför hovrätten följande.

För erhållande av ersättning för tidsspillan erfordras såsom framgår av vad inledningsvis anförts att ersättningsberättigad på grund av inställelsen går miste om inkomst eller på annat sätt åsamkas ekonomisk förlust. Innebörden härav är att ersättning utgår såväl till arbetstagare för löneavdrag som till enskild näringsidkare eller annan för kostnad, exempelvis för anlitad vikarie, eller för värde av arbete som vederbörande nödgas eftersätta. Skyldighet för ersättningsberättigad att med intyg eller på annat sätt styrka uppgiven förlust föreligger inte. Enda förutsättning för erhållande av ersättning är följaktligen att inställelsen har ekonomisk betydelse för den ersättningsberättigade. Vad nu nämnts är väl känt för domare som har att tillämpa vittnesersättningskungörelsen. Det torde därför ej förekomma att ens någon domstol tolkar bestämmelserna så som påstås i motionen 1978/79:1177 eller uppställer krav på bevisning av uppgiven förlust. Däremot är det givet att, såsom alltid kan förekomma då fråga är om bedömningar, en ersättningsfråga vid exempelvis en överprövning kan bli annorlunda bedömd. Detta förhållande innebär enligt hovrättens mening inte någon olägenhet som bör föranleda att nuvarande bestämmelser ändras. I det i nyssnämnda motion framlagda förslaget om ett för alla enhetligt grundbelopp avlägsnas inte möjligheten till olika bedömning av ersättningsfrågor, om det såsom förslaget får tolkas jämte visst grundbelopp som nu skall finnas ett maximibelopp. Nämnda förslag innebär att ersättning för tidsspillan skall utgå även om den ersättningsberättigade ej gör ekonomisk förlust. Förslaget måste betraktas som oacceptabelt. Det måste även i fortsättningen krävas att den som kan bidra till utredningen av mål eller ärende vid domstol inställer sig utan att erhålla ersättning i andra fall än då vederbörande gör ekonomisk förlust på grund av inställelsen. Hovrätten anser följaktligen att nuvarande förutsättningar för ersättning bör bibehållas och att därför den som är ledig på grund av semester eller åtnjuter annan betald ledighet eller av annan orsak ej gör ekonomisk förlust ej skall komma i fråga för ersättning.

Vad härefter angår storleken av ersättningen för tidsspillan instämmer hovrätten i uttalandena att nu utgående högsta belopp i åtskilliga fall innebär att ersättningsberättigade åsamkas ekonomiska förluster. En höjning av beloppet till 125 kr. är med nuvarande inkomstlägen alltför ringa för att mer än obetydligt förändra detta förhållande. En möjlighet att uppnå en väsentlig förbättring är att såsom föreslås i motionen 1978/79:1184 bestämma ersättningen i enlighet med vederbörandes sjukpenning. Emellertid kan en till sjukpenningen relaterad ersättning ej bli allmängiltig. Vittnesersättningskungörelsen måste nämligen innehålla kompletteringsbestämmelser om ersättning till den som ej är inskriven vid allmän försäkringskassa liksom till den som ej har sjukpenning men förvärvsarbetar vid tidpunkten för inställelsen och på grund av denna går miste om inkomst. En annan möjlighet

är att som föreslås i motionen 1978/79:2102 domstol bereds möjlighet att då särskilda skäl föreligger medge högre ersättning än eljest kan utgå. En tillägsbestämmelse av sådant innehåll leder emellertid till tillämpningssvårigheter och till att endast ett fåtal kan erhålla högre ersättning. Förslaget måste därför anses mindre bra. Ett bättre alternativ vore enligt hovrättens mening att höja nuvarande maximibelopp till i höjd med det sjukpenningbelopp som högst kan utgå. Om ersättningen höjs i sådan omfattning kan emellertid ifrågasättas huruvida det inte måste bli nödvändigt att samtidigt införa bestämmelser om skyldighet för ersättningsberättigad att styrka uppgiven förlust. För arbetstagare torde icke uppkomma svårigheter att med intyg från arbetsgivare styrka inkomstbortfall men väl för enskilda näringsidkare och motsvarande. Vidare kan ifrågasättas huruvida det inte också blir nödvändigt att tillskapa kontrollfunktioner för tillseende att tillhandahållna ersättningar blir föremål för beskattning. Det kan härvid tänkas att skyldighet blir ålagd den ersättningsbeslutande myndigheten att exempelvis tillhandahålla kontrolluppgifter eller till och med att verkställa skatteavdrag i samband med ersättningens utgivande. Följden av en väsentlig höjning av maximibeloppet kan således bli att vissa kategorier av ersättningsberättigade kan komma att ej längre erhålla ersättning och att den ersättningsbeslutande myndighetens handläggning av ersättningsfrågor blir tidskrävande. En sådan möjlig följd av en höjning av ersättningsbeloppet vore för alla parter synnerligen otillfredsställande. En omständighet av stor betydelse för frågan om storleken av ersättningsbelopp och som ej kan bortses från är den skillnad som kan uppkomma mellan nu utgående högsta belopp och överstigande inkomstbortfall vid ersättningstillfället och den skillnad som kan uppkomma mellan beloppen efter beskattning, dvs. bruttoskillnaden och nettoskillnaden. Med nuvarande skattesatser torde nämligen otvivelaktigt följderna därav bli en ej obetydlig reducering av den faktiska förlusten. I vissa fall torde också följderna kunna bli att vederbörande ej får någon nettoförlust. Med beaktande härav och av de olägenheter som en väsentlig höjning av maximibeloppet kan medföra torde tillräckligt befogad anledning ej finnas att väsentligt höja detta. Hovrätten avstyrker därför på grund av vad nu sagts och ovan i övrigt anförts att ändring av bestämmelserna sker enligt motionerna 1978/79:1184 och 2102 och jämväl att ändring innebärande väsentlig höjning av maximibeloppet kommer till stånd. Hovrätten vill emellertid samtidigt framhålla följande. Det torde vara en realitet att i övervägande antalet fall utgiven ersättning för tidsspillan ej blir föremål för beskattning. En tilltalande möjlighet vore att dra full konsekvens av denna realitet och överväga huruvida inte ersättningen antingen med eller utan någon viss konstruktion kan göras undantagen från beskattning. Därigenom skulle vinnas att ett faktiskt skeende legaliseras och att ersättningsbeloppet kan förbli lågt utan att erinringar eller missnöje mot ersättningsbeloppet vidare torde förekomma. Hovrätten föreslår att vad nu framhållits blir föremål för övervägande för det fall översyn eller ändring av vittnesersättningskungörelsens bestämmelser blir aktuell.

Hovrätten för Nedre Norrland uttalar att det är mycket vanligt att vittnen och andra inför domstol ger uttryck för irritation över att de ej blir till fullo kompenserade för åsamkat inkomstbortfall. Hovrätten erinrar om att motioner om förbättring i detta hänseende har framställts vid tidigare riksmöten utan att leda till åsyftat resultat. De rättvisesynpunkter som ligger bakom kravet på en garanti mot att vittnen och därmed jämställda riskerar

ekonomisk förlust till följd av inställelse vid domstol synes enligt hovrätten inte längre kunna lämnas obeaktade, varför tiden nu får anses mogen för en översyn av gällande reglering beträffande ersättningen för tidsspillan.

Därest en sådan översyn kommer till stånd förordar hovrätten att man i första hand överväger den lösning som föreslagits i motionen 1978/79:1184, nämligen att ersättning för tidsspillan bestäms med ledning av vederbörandes sjukpenning. En sådan regel bör enligt hovrätten kompletteras med en undantagsbestämmelse av innebörd att högre ersättning än vad som motsvarar sjukpenningen skall kunna utgå i fall där högre inkomstbortfall styrks. Denna undantagsbestämmelse skulle tillgodose den kategori av egenföretagare m. fl. som omnämnts i motionen 1978/79:1177.

Ett villkor för genomförande av den föreslagna ordningen bör enligt hovrätten vara att domstolens befattning med ersättningsfrågor ej – i motsats till vad som nu gäller – blir betungande för målens handläggning. Sådana negativa effekter förmodar hovrätten skall kunna undvikas om vederbörande i kallelsen erinras om vad han bör prestera i fråga om underlag för ersättningens bestämmande, exempelvis att förete sjukförsäkringsbesked.

Hovrätten bedömer att den förordade lösningen kommer att medföra en ökning av statsverkets kostnader vilket dock ej bör hindra att man genomför det föreslagna ersättningssystemet. Till jämförelse nämner hovrätten att värnpliktiga som inkallas till repetitionsövning numera enligt 7 § värnpliktsförmånsförordningen (1976:1008) erhåller dagpenning motsvarande just sjukpenning, vilket innebär en avsevärt frikostigare förmån än tidigare.

Även reglerna om reseersättning och traktamente bör enligt hovrätten ses över. Hovrätten ansluter sig till den i motionen 1978/79:1177 uttalade uppfattningen att det är naturligt att dessa ersättningar utgår enligt det stalliga resereglementet. Hovrätten förordar således att vittnesersättningskungörelsens bestämmelser anpassas till nämnda reglemente inte bara i fråga om reseersättning – såsom f. n. – utan även beträffande traktamente. Därmed skulle enligt hovrätten också tillgodoses det i motionen 1978/79:2102 framförda önskemålet om möjlighet för domstolarna att tillerkänna vittnen full ersättning för nattlogi.

Hovrätten uttalar till sist att vad hovrätten anfört i yttrandet i fråga om ersättning till vittnen givetvis i tillämpliga delar även avser alla andra i vittnesersättningskungörelsen uppräknade personkategorier.

Norrköpings tingsrätt ansluter sig till kravet på en översyn av de aktuella bestämmelserna. Vid översynen bör enligt tingsrätten förutsättningslöst prövas olika vägar att bestämma ersättningen till vittnen m. fl. efter mer rättvisande grunder än de som gäller f. n.

Inledningsvis anför tingsrätten vidare bl. a. följande.

Allt oftare möter man en ovilja från vittnen och andra, som oförskyllt dras in i rättegång att inställa sig inför domstol. Detta tar sig uttryck i att vederbörande under förberedande av olika skäl hos domstolen eller åklagarmyndigheten söker få förhöret i fråga återkallat. Understundom uteblir man

helt enkelt från förhandlingarna. Skälen till de nu angivna förhållandena är flera. Många känner djup olust att träda inför offentligheten, särskilt i uppmärksammade mål, andra hyser mer eller mindre grundade farhågor för repressalier. Härtill kommer missnöje över de på olika sätt maximerade vittnersättningarna i de fall, där dessa skall utgå av allmänna medel.

Som framhållits i motionerna innebär ofta inställelse inför domstol inkomstbortfall och otillräcklig ersättning för kostnader. Härtill kommer personliga uppoffringar i fråga om bekvämlighet, fritid m. m. Allmänt kan sägas att det är angeläget att domstolen redan vid utsättande av mål, där förhör med vittnen och målsägande förekommer, i största utsträckning söker minska de olägenheter som förhöret innebär för den som skall höras. Genom en enkel tidsplanering kan ofta undvikas att vederbörande får övernatta eller resa på obekvämt tid eller tillbringa lång tid i domstolens väntrum. Inte ens en aldrig så noggrann planläggning av angivet slag är dock i allmänhet tillräcklig för att inom ramen för nu gällande ersättningsregler hålla den som skall höras skadeslös i ekonomiskt avseende. Allt oftare utdöms den maximerade ersättningen för förlorad arbetsinkomst. Den ökade rörligheten hos befolkningen har medfört att den som skall höras ofta är bosatt långt från domstolsorten. I dessa fall blir inkomstbortfallet särskilt kännbart. Härtill kommer den otillräckliga ersättningen för kostnader för nattlogi. De ändringar i ersättningsreglerna som träder i kraft den 1 juli 1979 innebär i sak endast marginella förbättringar.

Rörande de särskilda motionerna uttalar tingsrätten följande.

I en av motionerna (Britta Hammarbacken m. fl.) föreslås att ersättningen för tidsspillan skall utgöra ett för alla enhetligt grundbelopp. Hur ett sådant skall konstrueras har inte närmare utvecklats. Man synes dock vilja bryta mot den nu grundläggande regeln att ersättningen skall motsvara ett inkomstbortfall. Tanken inger principiella betänkligheter. Man bör under inga förhållanden skapa en ordning där vittnesmålet som sådant anses vara en prestation som skall belönas. Det kan inte uteslutas att ett sådant system skulle kunna missbrukas. Tingsrätten ställer sig därför avvisande till förslaget i fråga.

I en annan motion (Hans Nyhage) föreslås att ersättningen för tidsspillan bestäms med ledning av vederbörandes sjukpenning. Förslaget är intressant från flera synpunkter. Det undanröjer svårigheterna att bestämma ersättningen till bland andra fria yrkesutövare. I den mån maximering av ersättningen skall finnas kvar i en framtid, vilket tingsrätten förutsätter måste bli fallet, synes förslaget ha goda utsikter att allmänt bli godtaget som rättvist. I ett sådant system skulle man också på ett acceptabelt sätt kunna kompensera den som måste sätta till semester eller annan fritid för inställelse vid domstol. Vid en översyn bör därför förslaget bli föremål för en noggrann utvärdering. Oavsett om det nyssnämnda förslaget realiseras eller om annan konstruktion väljs för att fastställa ersättningen för tidsspillan anser tingsrätten det angeläget att betona att metoden ifråga inte får medföra att arbetet vid domstolen försvåras. Liksom hittills måste ersättningens storlek snabbt kunna bestämmas vid domstolen omedelbart efter förhöret, inte minst mot bakgrund av att domstolen i domen har att besluta om eventuell återbetalningsskyldighet gentemot statsverket. Det kan inte heller vara förenligt med domstolens arbete att nödgas göra närmare efterforskningar av vilken ersättning vederbörande är berättigad till. I allt väsentligt måste domstolen kunna lita på de uppgifter som vederbörande själv lämnar.

Ersättning för tidsspillan är skattepliktig. Tingsrätten antar på goda grunder att detta inte är allmänt känt. I vart fall kan det antas att flertalet utdömda ersättningar aldrig upptas till beskattning. Detta framförs ibland som ett argument för att det inte föreligger behov av att ändra nuvarande regler. Ett sådant resonemang är principiellt oriktigt. Men om i framtiden ersättningen för tidsspillan bestäms efter väsentligt generösare principer än i dag, vilket tingsrätten vill ansluta sig till, är det enligt tingsrättens uppfattning lämpligt från rättvisesynpunkt att man vid en översyn också tar upp frågan om uppgift om ersättningen bör översändas till den skattepliktige liksom till den lokala skattemyndigheten.

I en av motionerna (Inger Lindquist och Håkan Winberg) har särskilt framhållits behovet av en höjning av det s. k. natraktamentet. Tingsrätten vill särskilt understryka vikten av att en ändring här kommer till stånd. Det är direkt stötande att den som inställer sig vid domstol inte ens får full ersättning för nödvändiga utlägg. Det torde höra till undantagen att nuvarande ersättning räcker för ett godtagbart hotellrum helst som bokning ofta måste ske med kort varsel och bristen på rum under stora delar av året är påtaglig åtminstone i större städer. En jämförelse kan här göras med det statliga resereglementet. Oavsett vilken konstruktion man följer är det angeläget att den som inställer sig får den faktiska kostnaden täckt.

Advokatsamfundet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motionerna att reglerna om ersättning till vittnen ofta ger en otillräcklig kompensation för de kostnader och olägenheter vittnet har i samband med inställelsen inför rätta. Omdömet kvarstår även efter den beloppshöjning som skett den 1 juli 1979. Samfundet anser det otillfredsställande att ersättningsreglerna är så utformade att just de personer som åsamkas mest utlägg och besvär för att inställa sig erhåller den relativt sett sämsta ersättningen för sin medverkan.

Samfundet konstaterar att de restriktiva bestämmelserna angående ersättning till vittnen tidigare har motiverats med att skyldigheten att vittna utgör en medborgerlig plikt, som inte utan vidare medför anspråk på ersättning för inställelsen. Denna motivering har enligt samfundet inte längre samma giltighet. I detta hänseende anför samfundet vidare.

Det har numera vuxit fram en ny syn på huruvida ersättning bör utgå till personer som ställer sina tjänster till förfogande i allmännyttiga sammanhang. På många områden i samhället där förtroendeuppdrag tidigare fullgjordes utan ersättning är det nu vedertaget att för dessa arbetsinsatser utge arvode beräknat efter den använda tiden. Denna utveckling och inte minst hänsynen till det värde som man numera allmänt tillmäter semestertid och annan fritid talar för införandet av mera generösa regler rörande vittnesersättning. Givetvis är det också angeläget att ersättningsreglerna anpassas så att de kan bidra till villigheten hos allmänheten att vittna.

Enligt samfundet torde behovet av förbättrad ersättning i första hand gälla möjlighet att erhålla gottgörelse för rimliga utlägg för uppehälle i samband med inställelsen. Samfundet anser emellertid att även möjligheterna till ersättning för tidsspillan bör vidgas. I fråga om ersättning för tidsspillan uttalar samfundet vidare följande.

Samfundets styrelse har vid tidigare tillfällen – i yttrande den 12 november 1965 över en inom justitiedepartementet upprättad promemoria angående ändring av 36 kap. 24 § rättegångsbalken (se TSA 1964 s. 435 f) och i yttrande den 13 mars 1970 till första lagutskottet över väckta motioner (nr 109 i första kammaren m. fl.) angående vittnesersättningen – uttalat att ersättningen för tidsspillan framstod som alltför restriktiv och att det exempelvis inte var rimligt att en person utan att erhålla ersättning för tidsspillan skulle offra en semesterdag för att vittna. Styrelsen har fortfarande samma uppfattning som kom till uttryck i dessa tidigare yttranden, nämligen att huvudprincipen bör vara den att all tidsspillan skall ersättas. Undantag bör endast gälla för sådana fall då vittnet varken drabbas av någon inkomstminskning eller förlorar någon fritid.

Under hänvisning till vad samfundet anfört i yttrandet tillstyrker samfundet en översyn av bestämmelserna om ersättning till vittnen.

Domareförbundet tillstyrker att en översyn sker av bestämmelserna om ersättning av allmänna medel till vittne m. fl. och uttalar att den nuvarande ordningen är ytterst otillfredsställande och i alltför många fall leder till stötande resultat. Den höjning av ersättningen som upptagits i årets budgetproposition anser förbundet inte vara ägnad att motverka missförhållandena i tillräcklig grad.

Förbundet framhåller att förbundet i skrivelse den 9 februari 1976 till chefen för justitiedepartementet hemställde om översyn av hithörande bestämmelser. I skrivelsen framhölls, anför förbundet, att de ersättningsbelopp för traktamente, som nämnts som maximum i vittnesersättningskungörelsen, särskilt ersättning för nattlogi, i flertalet fall inte ens torde ligga i närheten av vittnets faktiska utlägg. Det framhölls vidare att ersättningen för tidsspillan motsvarade en timersättning för åttatimmarsdag om 12 kr. 50 öre i timmen och att en så låg timersättning inte torde förekomma inom något yrke. I fråga om ersättning för tidsspillan påpekade förbundet ytterligare att reglernas avfattning kunde i vissa fall leda till otillfredsställande eller rent av orättvisa resultat.

Vad som uttalades i skrivelsen gäller enligt förbundet med än större tyngd i dag.

I sitt yttrande till utskottet anför förbundet vidare följande.

Förbundet vill ännu en gång understryka sin uppfattning att vittnesersättningen bör i princip täcka den förlust som ett vittne åsamkas genom sin inställelse vid domstol. Om vittnen förvägras vad de inte utan fog uppfattar som sin rätt, kan detta på längre sikt lända till skada för rättskipningen. I den mån man kan motverka detta genom att höja ersättningsbeloppen till vad som bättre svarar mot rimlighetens krav, bör möjligheten härtill tillvaratas.

Nuvarande regler om ersättning för tidsspillan medger inte att vittne får ersättning för mistad fritid. Denna begränsning måste betraktas som en brist i ersättningssystemet. Även om domstolarna torde visa förståelse och tillmötesgående om ett vittne anmäler förfall på grund av semestervistelse eller liknande, kan det förekomma att ett vittne nödgas avbryta en semestervistelse på annan ort för att inställa sig till förhandling. Även i andra fall kan det

framstå som otillfredsställande eller rent av obilligt att kräva att ett vittne utan någon kompensation sätter till sin fritid för sådan inställelse. Domareförbundet vill ifrågasätta om inte en i vart fall begränsad möjlighet bör övervägas att tillerkänna vittne kompensation i sådana fall. En sådan kompensation skulle kunna beloppsmässigt jämföras med i vart fall den ersättning som statstjänstemän i vissa fall får i form av tjänsteresettillägg.

Besluten om vittnesersättning måste regelmässigt fattas snabbt och under pågående förhandling. Om ersättningsreglerna utformas så att de blir komplicerade eller medger alltför stort spelrum vid tillämpningen, uppstår – förutom risken för oenhetlig praxis – olägenheten att besluten kommer att föregås av tidskrävande diskussioner om storleken av de kostnader eller förluster som vittnet åsamkats genom inställelsen. Sådana diskussioner uppfattas ofta av parterna som störande avbrott i förhandlingen, och erfarenheten visar att sådana avbrott är till avsevärt men för koncentrationen vid förhandlingen. Det är därför enligt förbundets mening i högsta grad angeläget att bestämmelserna om vittnesersättning utformas så att de blir lätta att tillämpa och att tillämpningen blir enhetlig. Såvitt gäller traktamentsersättningen och ersättningen för tidsspillan talar således starka skäl för att beloppen bestäms enligt schablonmässiga grunder. Ersättningen för tidsspillan skulle eventuellt kunna sättas i relation till vittnets sjukpenning eller bestämmas enligt annan lätt tillgänglig uppgift om vittnets inkomstförhållanden. En schablonregel skulle kunna kompletteras med en föreskrift som medger avsteg om särskilda eller synnerliga skäl föreligger.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet fyra motioner vari efterlysas ändringar i gällande bestämmelser rörande ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.

Motionärerna vänder sig mot att gällande bestämmelser kan leda till ekonomisk förlust för den som inställer sig inför rätta för att vittna och till orättvisor mellan personer med olika ekonomiska förhållanden. I en motion påtalas särskilt att domstolens möjligheter att ersätta kostnader för natulogi är mycket begränsade. I några av motionerna pekas på att det råder ett samband mellan de begränsade möjligheterna till ersättning och en ökande tendens bland vittnen att utebli från rätten. I motionerna förespråkas olika förslag till förbättringar. En tanke är att bestämmelserna om rese- och traktamentsersättning borde anknytas till allmänna resereglementet samtidigt som ersättning för tidsspillan borde utgå med ett för alla enhetligt grundbelopp. En annan tanke är att ersättningen för tidsspillan borde beräknas med utgångspunkt i vittnets sjukpenning. Enligt en motion borde regleringen göras sådan att domstolen skall kunna besluta om högre ersättning än normalt när särskilda skäl föreligger.

Bestämmelser i ämnet ges i förordningen (1979:594) om ersättning till vittnen, m. m. Förordningen gäller ersättning, som enligt särskild föreskrift skall utgå av allmänna medel för någons inställelse i mål eller ärende vid domstol eller annan myndighet enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Ersättningen kan avse nödvändiga kostnader för resa (reseersättning)

och för uppehälle (traktamente) samt ersättning för mistad inkomst eller på annat sätt åsamkad ekonomisk förlust (ersättning för tidsspillan).

Resersättning utgår enligt de grunder som gäller för statstjänstemän i lägsta reseklass vid tjänsteresa inom landet. Dessa grunder tillämpas även om resan skett från och till ort utomlands. Kostnad för resa med tåg och fartyg ersätts dock endast med belopp motsvarande avgift för en plats i 2 klass jämte i förekommande fall avgift för sovplats eller hyttplats. *Traktamente* får bestämmas till högst 50 kr. om dagen eller, om den som har kallats har utgift för nattlogi eller andra särskilda omständigheter föreligger, till högst 100 kr. om dagen. Ersättning för *tidsspillan* får bestämmas till högst 125 kr. om dagen.

Förordningens bestämmelser har betydelse även i andra fall än då det gäller ersättning till vittnen och målsägande i rättegång inför allmän domstol. Förordningen gäller t. ex. ersättning till dem som hörs under förundersökning i brottmål och i åtskilliga sammanhang inför förvaltningsmyndigheter, förvaltningsdomstolar, särskilda domstolar och domstolsliknande organ.

Som framgår av redogörelsen i det föregående har riksdagen år 1970 uttalat sig för en översyn av aktuella bestämmelser i samma riktning som förordas i motionerna. Vid olika tillfällen därefter har bestämmelserna omarbetats och nya författningar utfärdats. Ändringarna har främst inneburit höjning av gällande maximibelopp för de olika ersättningarna.

Utskottet har vid en rad tillfällen under senare år med anledning av motioner behandlat frågan om vittnesersättningens storlek. Motionerna har avstyrkts av utskottet, i regel under hänvisning till beslutade eller förestående höjningar av ersättningsbeloppen. Utskottet har också hänvisat till att vittnesinställelsen är grundad på en lagstadgad skyldighet, vilken i rättskipningens intresse i princip åligger envar. Regelmässigt har utskottet uttalat sin anslutning till motionärernas uppfattning att det är angeläget att ersättningsbeloppens storlek inte får negativt inverka på allmänhetens beredvillighet att vittna inför domstol. Ofta har utskottet också framhållit att frågan om vittnesersättningens storlek bör följas med uppmärksamhet.

Under utskottets remissbehandling av de nu förevarande motionerna har tanken på en översyn av bestämmelserna om ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl. vunnit allmän anslutning. Remissinstanserna har belyst de svårigheter som den nuvarande ordningen kan leda till. Härvid har bl. a. framhållits risken för att alltför begränsade möjligheter till ersättning kan leda till att allmänhetens benägenhet att lämna uppgifter under förundersökning minskar och till att antalet rättegångsförhandlingar som får inställas på grund av vittnes utevaro ökar.

Utskottet ansluter sig till uppfattningen att de nuvarande bestämmelserna om ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl. är behäftade med vissa brister. Sålunda kan tillämpningen av bestämmelserna leda till resultat som framstår som orättvisa. Samtidigt föreligger enligt utskottets mening en beaktansvärd risk för att ersättningssystemet kan leda till en minskad

effektivitet och säkerhet i rättskipningen eftersom vittnens benägenhet att medverka till utredningar kan vara beroende av ersättningsreglernas utformning.

Vad som nu sagts leder utskottet till uppfattningen att ersättningssystemet bör ses över. I första hand bör undersökas i vilken utsträckning ersättningsbestämmelserna kan bedömas inverka på effektiviteten och säkerheten i rättskipningen. Därvid måste enligt utskottets mening beaktas att också andra faktorer, t. ex. sådana av psykologisk art, kan inverka på allmänhetens benägenhet att medverka i rättegångsförhandlingar o. d.

En utgångspunkt för översynen bör vara att plikten att inställa sig som vittne är en lagstadgad skyldighet som i rättskipningens intresse principiellt åligger envar. Naturligtvis måste också beaktas att denna skyldighet aktualiseras för ett relativt litet antal medborgare, och då vanligtvis endast vid något eller ett fåtal tillfällen. I övrigt bör vid översynen enligt utskottets mening förutsättningslöst prövas olika vägar att bestämma ersättningen till vittnen m. fl. efter smidiga och mer rättvisa grunder än de som gäller f. n.

Det bör ankomma på regeringen att närmare besluta om formerna för den av utskottet förordade översynen.

Vad utskottet nu med anledning av motionerna anfört om en översyn rörande reglerna om ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl. bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79:1175, 1978/79:1177, 1978/79:1184 och 1978/79:2102 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn rörande reglerna om ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.

Stockholm den 4 december 1979

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Maja Bäckström (s) och Kerstin Ekman (fp).